

JAUME FARELL, EMPRESARI INDUSTRIAL

Per: JORDI SEBASTIÀ / Fotos: FERNANDO FLUXIÀ

"Alacant no és Àvila i València no ho sap"

Els taxistes diuen que Farell, Subministres Industrials, és una de les perles de l'economia alacantina. Alacantina de debò. El seu promotor és Jaume Farell, nascut a Sabadell el 1927 i observador privilegiat de la societat i l'economia de la ciutat.

Com acabà vostè establint el seu negoci a Alacant?

—Com la majoria de les coses, passa per una sèrie de casualitats. Jo sóc nascut a Sabadell, l'any 27 i fill d'un metal·lúrgic. En l'any 36, per culpa de la guerra civil, un dels socis va haver de pegar a fugir, era molt adinerat i això representava un perill en aquells moments, de manera que es va establir a Palma fins al 39. En acabar la guerra va tornar a Sabadell per veure el que hi havia. El taller havia estat militaritzat i en lloc de fer maquinària per a la fusta feia material bèl·lic. Ell no va voler tornar perquè la foneria estava destrossada i va convèncer mon pare perquè traslladara part del taller a Palma i es fera càrrec del que quedava. A mitjan any 40, mon pare va tenir un accident mentre treballava i li van ordenar dos anys de repòs absolut. Com que ma mare és d'Alacant, va dir: ja que has d'estar dos anys aturat per què no anem a Alacant, que té millor clima i és més econòmica? Vam venir amb ànim de passar únicament dos anys, però, a mesura que mon pare es trobava millor, va anar acceptant algunes representacions, amb tranquil·litat. Li va anar bé perquè estava molt preparat i coneixia la feina, i al juny del 42 em va dir: ens establím? Vam buscar un local per fer una ferreteria centrada en la indústria, en la poca que hi havia, i el 10 de juny del 42 ens establírem i maduràrem de pressa perquè no hi havia res més.

—Com era el món econòmic de l'Alacant d'aquells anys?

—Hi havia molt poca indústria. Emblemàticament, teníem la fàbrica de tabacs, un altra que en deien la de sacs, i, a més, la de gel; i com a motor de la ciutat hi havia el port, que tenia una gran activitat. Hi havia també una xicoteta indústria de serveis per a aquests focus de moviment econòmic. La indústria de la província es concentrava a Alcoi, sobretot en metal·lúrgia, tèxtil i paper i cartó.

La indústria sabatera encara no existia. Cap als anys 50 la cosa es va anar animant. Elx començà a fer sabates d'home i Elda de dona i tot el que podem dir l'eix del Vinalopó va anar pujant al temps que començava el declivi d'Alcoi. —Per què creu que es va produir aquest declivi?

—Jo crec que sobretot per falta de reinversió, que va fer obsoleta la indústria. Els empresaris d'Alcoi en lloc d'invertir, compraven solars o xalets a Sant Joan, que en un moment donat semblava un barri d'Alcoi.

—I l'èxit de la indústria sabatera?

—Perquè era molt barata. Hi havia salaris baixos i moltes ganes de treballar i això donava una productivitat molt alta. Això va fer el miracle del Vinalopó, el naixement d'una indústria forta sense

gairebé fonaments. I així comença el pas de la nevera de gel a la nevera elèctrica, de la bicicleta a la moto o al 600. La gent treballava molt per tal d'anar pujant graons en el seu nivell de vida. Els impostos eren molt baixos i els beneficis de l'empresa es reinvertien. També així van crear-se les grans empreses de juguets, començant per Payà i Rico a Ibi. Des

"La vida era reposada i tranquil·la. Crec que d'aquelles èpoques deu venir això d'Alacant, la millor terra del món'. Si no ho era, hi estava ben a prop."

FERNANDO FLUXIA

d'Ibi es va estendre a la resta de la Foia de Castalla. I tot això en conjunt va produir una estirada enorme.

—*I la vida social? Realment es vivia tan bé a Alacant com diuen les cròniques?*

—Alacant era una ciutat que no arribava a cent mil persones i resultava encantadora. S'hi vivia meravellósament bé. Gairebé podria dir que tots ens coneixíem, els que no érem amics ens coneixíem de vista. Tenia l'encant d'una capital de província xicoteta amb un dinamisme important propiciat pel port. La vida era reposada i tranquil·la. Crec que d'aquelles èpoques deu venir això d'"Alacant, la millor terra del món". Si no ho era, hi estava ben a prop. El *desarrollismo* ha portat molts avantatges, però ha llevat molts dels plaers senzills de la convivència i la relació personal. En aquell Alacant hi havia 20 o 25 grans famílies que vivien extraordinàriament bé, però tothom vivia bé.

—*Vostè va ser un dels promotors del Centre Català. Quin va ser l'origen d'aquell projecte?*

—La intenció original era buscar un punt d'encontre per a les tres-centes famílies catalanes que hi havia en l'època. Hi havia ja un punt d'encontre informal per als catalans, una tenda de marroquineria que es deia Montserrat, que era al carrer de Castanyos. Tots els catalans hi anàvem i hi havia un poquet de calor català. L'únic fill que tenia el matrimoni va ser l'aglutinador. Jo havia fet el servei militar amb ell i em va proposar de fer una reunió de catalans. Aprofitarem per fer la celebració del dia de la Verge de Montserrat en un hotel de la platja de Sant Joan. Va tenir molt bona acollida, érem al voltant de 900 persones, i d'aquí va nàixer la idea de muntar un casal català. Paco Serra, Juan Díez i jo vam fer una comissió per aconseguir-ho i vam començar a recollir dades sobre els catalans que hi havia a la zona per després fer visites domiciliàries. Vam trobar una resposta molt bona i vam ajuntar prompte 250 socis, entre ells l'arquitecte municipal, que era català i ens va fer un projecte de local molt maco, que semblava una mica una masia catalana de l'interior.

—*No tingueren cap problema per formalitzar la societat?*

—Sí, en tinguérem molts a l'hora d'aprovar els estatuts. El govern civil ens els tombava constantment. Començaren pel nom; nosaltres volíem que es diguera Casal Català, però no pogué ser. I acabà sent Centro Recreativo Catalán. Els vam tenir molt vigilats al principi. Quan hi havia assemblees o juntes generals sempre hi havia policia present i també els dissabtes, que era quan hi havia més gent. Però en realitat sí, era un centre recreatiu i no vam tenir cap problema.

—*Quines activitats hi feien?*

—La més popular era un ball cada dissabte a la nit; la majoria de les vegades i no s'hi cabia. També fèiem excursions els diumenges amb tres, quatre o cinc autobusos. Fèiem concerts de l'Orfeó Català, portàvem cobles sardanístiques i ballàvem sardanes a l'Esplanada. Vam coincidir amb un alcalde, Agatàngelo Soler, que ens va ajudar molt. Pagava autobusos, per exemple, de l'Orfeó a canvi d'un concert a la plaça i coses així. Això ens donava autonomia per poder dur bons músics. També teníem bones relacions amb la Caja del Sudeste, dirigida per Antonio Ramos Carratalà, que ens va permetre col·laborar amb l'obra cultural, i amb els empresaris d'espectacles que ens passaven alguna actuació, quan no era de cabaret és clar. Jo recorde, per exemple el Duo Dinàmic, que són catalans, que actuaren una estona i després els organitzarem un sopar clàssic, de mongetes amb botifarra; la botifarra per cert venia de Catalunya. La veritat és que durant alguns anys el Centre Català va ser un punt de referència oblidada a Alacant.

—*Com era la connexió amb la societat d'Alacant?*

—Va ser molt bona. Teníem molts socis alacantins. De 400, jo diria que érem *fifty-fifty*, entre els nascuts a Alacant i els nascuts a Catalunya.

—*Per què van acabar les seues activitats?*

—El clàssic relleu generacional. L'esperit societatari que Catalunya ha estat sempre molt arrelat, ha acabat trencat pel 600, la televisió o la segona residència a la platja o la muntanya; això ha escampat la gent. Si no hi ha algun lligam de tipus religiós, esportiu o festiu, el clàssic centre purament social com l'ateneu o el casino, cau. La

societat nostra va morir per falta d'activitats, a poc a poc. La gent s'agrupa per la festa, però poc més. Jo recorde els últims temps que havia de treballar més per buscar el públic que no els poetes o els concertistes.

—*Vostè es trobava en el consell d'administració del Banc d'Alacant quan va fer fallida, què va passar?*

—Va fallar la Banca Catalana. La propietària del Banc quan a mi em criden al consell d'administració, a finals dels 70 i principis del 80, ja era Banca Catalana. El Banc d'Alacant tenia un forat des dels seus inicis, jo diria que propiciat per especulacions immobiliàries, tot i que era anterior a la meua incorporació i no en tinc dades. Crec que els constructors i promotors, per exemple Calpisa, Gran Alacant o un senyor que li dèiem "el Cubanito", van abusar de la confiança del banc. En total, el forat era d'uns 1.300 milions.

**"El Banc d'Alacant
havia repartit
dividends quan
no havia tingut
beneficis
i l'accionariat
petit estava
habituat a rebre
diners, però eren
diners que es
treien de crèdits
perquè el banc no
en tenia."**

Però Banca Catalana va avalar-lo. Uns directius del banc van venir i van dir que calia formar consell d'administració amb empresaris, i per això em cridaren, a mi i a gent de Famosa, o de la indústria sabatera d'Elx. Això donava un volum de negoci important al banc perquè nosaltres treballàvem preferentment amb ell, és clar. I el Banc d'Alacant va començar a no perdre diners però patia d'un mal.

—*Quin?*

—Estava mal estructurat, havia repartit dividends quan no havia tingut beneficis i l'accionariat petit estava habituat a rebre diners, però eren diners que es treien de crèdits perquè el banc no en tenia. La primera decisió del consell d'administració va ser crear un fons de reserva, que sorprenentment no existia, i deixar de repartir dividends. I les coses començaren a marxar a poc a poc. El Banc tenia viabilitat sempre que Banca Catalana tapara el forat. Quan petà Banca Catalana, ens posàrem en contacte amb el fons de garantia de dipòsits i allí ens tranquil·litzaren, i ens digueren que no hi havia cap problema. Amb aquesta tranquil·litat van continuar operant i venent accions que en aquell moment es cotitzaven entre sis o vuit mil pessetes, preferentment als amics. El Bank of America va venir a sondejar-nos, per veure com estava el banc i digueren que els interessava, però com que l'accionariat privat era només el 18%, la resta era de Banca Catalana, havien de negociar amb ells. Aquest era el panorama quan un dia va venir Ruiz de Alda, molt urgentment, per dinar amb nosaltres. Enmig del dinar ens va dir que calia fer una *operació acordió*, és a dir, valorar les accions a pesseta. Ens vam quedar de pedra perquè ens havia dit que no ens preocupàrem i allò no era per a preocupar-se, era per pegar-se un tret. Fins al dia d'abans havíem venut accions; què podíem dir a la gent, als amics, a qui havíem venut accions a 8.000 pessetes? El to de la conversa va anar pujant però no podíem fer res perquè

—*La dinastia Farell continua?*

—Sí, el meu fill, i la filla, ara en excedència per maternitat, treballen amb mi. Una de les coses importants en la vida és el nucli familiar i jo he treballat per aglutinar-lo.

Sempre dic que havia d'haver nascut abans, quan hi havia tribus, perquè tinc esperit de tribu. Sempre he volgut que la meua família estiga molt lligada; amb amistat forta i sincera, perquè quan es destrueix la família, els assumptes no van bé.

entorn, perquè a Castelló passa més o menys el mateix. La gent d'Alacant viu certes qüestions com la retirada d'Iberia de l'aeroport, les dificultats per ampliar les pistes o la decadència del port, amb sensació de greuge comparatiu, i s'acaba creant una sensació d'antivalencianisme. València coneixia això però no va fer res per reparar-ho. És massa xovinista. Alacant no és Àvila i València no ho sap; ha estat per damunt de València en determinats moments en el rànquing econòmic, i això s'ha de tenir en compte. Però no crec que ningú pense a sortir d'una comunitat per entrar en una altra. Potser algun recalcitrant, perquè cal tenir en compte que la província d'Alacant és difícil i té ciutats com Oriola, que pareixen murcianes o Villena, que pareixen manxegues, però, això a banda, no crec que ningú pense a deixar la comunitat valenciana. La comunitat està ben estructurada però molt mal executada.

ells tenien la majoria. Es va menysprear l'oferta del Bank of America i se li va regalar al Banc Exterior. Era un decisió totalment política, no hi ha més, i als petits accionistes ens van fer uns desgraciats.

—*Què opina un empresari sobre les maniobres del Consorci del Sud-est?*

—Jo li diria que, en el camp econòmic, és cert que hi ha un interrelació de l'economia de la província d'Alacant amb la de Múrcia. Entre Alacant i València hi ha hagut una animadversió estranya que no hi ha a Catalunya, per exemple. Qualsevol català et respondrà que la seua capital és Barcelona però aquí, a Alacant, la gent no vol respondre València. Alacant s'ha vist postergat des de València i ha notat que Múrcia l'admirava i tractava de seguir-la. Això li donava la possibilitat de convertir-se en capital, tot i que jo crec que en una hipotètica unió del sud-est, potser Múrcia seria ara la ciutat més important. En tot cas, València no ha sabut actuar de capital del país, s'ha limitat a fer de capital del seu

FERNANDO FLUXIA

